

Borçlar Hukukunun Umumî Nazariyeleri

1930 Ders denesi esnasında

M. C. SAUSER - HALL

Tarafından (İstanbul Hukuk Fakültesi) nde tahrir edilmiştir.

Mütercimi: MEHMET OSMAN

— Geçen nüshadan mabaat —

Yalnız şu da var ki, makbuz, borçlu tarafından borcun ödendiğinin mutlak bir delili değildir. Alacaklı aksini kat'i bir surette ispat ederek, makbuz muhtevasını hükümsüz bırakabilir. Bu takdirde, makbuzda beyan ve tevsik olunan tediye hakikatini halde vukubulmadığını ispat etmesi lâzımgelir. Bu keyfiyet İsviçre Federasyon Mahkemesinin içtihatları ile de müeyyettir. (Bakınız: Recueil Officiel, cilt 20, s. 392). Bu içtihat şu ameli müşahade üzerine müessesdir ki makbuzlar gerek alacaklının tediye derhal vaki olacağını zannetmesinden ve gerekse hakkını tudiesiz terketmek istemesinden dolayı ekseriya evvelde, yani ifa vaki olmadan imlâ ve imza edilir. Şayet borçlunun eline bu türlü bir makbuz geçerse, hakkaniyet iktızasınca, alacaklı bu makbuz muhtevasını talil edecek bir mukabil beyyine ikame etmek imkânına malik olmalıdır. Lâkin alacaklının bu taktirde ikame edeceği beyyine daha ağır ve güçtür; şöyle ki alacaklının makbuzun doğru olmadığını ispat etmesi elvermez; bundan maada makbuzun borçluya hataen veya hilâfi rıza verildiğini de ispat etmelidir.

Misal:

Alacaklı makbuzu, bir tediye zaten vukubulduğunu zannederek ver-

miş halbuki hiç te böyle olmamış.. veya derhal tediye vaki olacağı ümidi ile vermiş ve bu tahakkuk etmemiş olabilir. Eğer alacaklı bunu ispat edemezse, borçlu berî olur. Fakat makbuz verme, bu taktirde, borcun ifa olduğunu değil belki onun ibra suretiyle sakıt olduğunu ispata me-dar olur.

TBK. m. 87, İBK. m. 88 e göre, ödeyen borçlunun makbuz istemeğe hakkı vardır. Kanun sadece ödemededen bahsetmekte ise de bu madde her nevi borçların ifası hakkında kabili tatbiktir. Maahaza âdetlere riayet et-melidir; bilfarz çarşı pazarda peşin para ile yapılan alım satımlarda, ve arabacıya şoföre para verirken makbuz almak mutat değildir; zira bu te-diyelerin borçludan ikinci bir defa daha istenmesi tehlikesi asla varit değildir.

Makbuz, alacaklı tarafından imza edilmek ve tercihan tarihlenmek lâ-zımdır; hatta, masrafını çekmek şartıyla borçlu resmî senet şeklinde veya imzası noterlikten musaddak bir makbuz bile istiyebilir.

Makbuz itasından imtina, borçlu için meşru bir ifadan istinkâf sebebi teşkil eder. Binaenaleyh eğer borcun ifası esnasında alacaklı derhal bir makbuz vermeğe yanaşmazsa borçlu mütemerrit olmaz; alacaklı, tediye-yi kabule hazır olduğunu beyan edip fakat makbuz vermekten kaçınırsa bilâ-kis kendisi ifada mütemerrit olur.

Borcu bir senetle tevsik olunmuş bir borçlu, faraza bir poliçenin borç-lusu, borcunun tamamını ödeyince T B K. m. 87 İ B K. m. 38 mucibince, makbuzdan fazla olarak senedin iade veya iptal olunmasını istiyebilir. Borçlu sadece kısmî bir tediye de bulunmuşsa, makbuzla beraber ancak bu kısmen vaki olan tediye-nin senede dercedilerek şerh verilmesini talep edebilir. Senet alacaklıya daha başka haklar da veriyorsa, vaziyet gene böyledir (TBK. m. 87 § 2, İBK. m. 88 § 2 ye bakınız) .

Alacaklıya tahmil olunan « senedi iade » borcu, şöyle izah olunabilir : vazıkanun borçlunun emniyetini arttırmak arzu etmiştir ; zira eğer borçlu makbuzu kaybedecek olursa, senedin alacaklının elinde durması kendisi için tehlikelidir.

TBK. m. 89, İBK. m. 90, alacaklı alacak senedini zayi ettiğini iddia ettikte, borçlunun onu, hini tediye de, senedin iptalini ve borcun ifa olun-dugunu natık resmî veya noterlikçe usulen musaddak beyanname (ilmüha-ber) vermeğe mecbur edebilir. Bu vesika borçluyu sade alacaklının yeni bir talebine karşı değil aynı zamanda, alacaklı alacağını bir üçüncüşahsa

temlik etmiş ise temellükedenin matalibine karşı da himaye eder. Kıymetli evrak, yani emre ve hâmile muharrer senetler için kanunlarda ayrıca mahsusî hükümler vardır; bu kabîl evrakta, alacaklı tarafından zayi edildikleri taktirde, borçlu için, bunları hüsnüniyetle iktisap eden üçüncüşahsa ikinci defa ödemek tehlikesi vardır; hatta velevki alacaklıya deyin tamamen tesviye edilmiş olsa dahi bu tehlike mevcuttur. İşte bundan dolayıdır ki kanun, bir kıymetli evrak borçlusunu ancak ya senedin iadesi mukabilinde, veyahut — şayet alacaklı senedini kaybetmişse — senedin bütün hüküm ve kıymetini izale eden bir iptal usul ve muamelesinden sonra tediye ile mükellef tutmaktadır. İsviçre Federasyon Mahkemesi bu kaide-leri aynen nama muharrer evraka da tatbik etmiştir. Bu içtihat, kanaatimce, fazla şiddetlidir. Filhakika nama muharrer senetlerde borçlu iki defa ödeme tehlikesine maruz değildir; zira nama muharrer senedin natık olduğu alacak, üçüncüşahıs tarafından, ancak tahrirî bir temlik sayesinde tahsil ve istifa olunabilir; şu suretle borçlu, ikinci bir tediyeinin tehlikelerine karşı masumdur. Nama muharrer senetler için de, iptal usulüne müracaati talep etmekle, alacaklının haklarını kullanması hiç lüzumsuz daha güçleştirilmiş olur. Binaenaleyh, reyime kalırsa, nama muharrer senedin iptalini, ve vereceğin diğer borçlar misillü sukutunu tebyin için de alacaklının resmen tanzim veya usulen tasdik olunmuş bir beyannamesini (ilmühaberini) kâfi addeden bir içtihat temenni etmelidir. Zaten, İsviçre Federasyon Mahkemesi de, zayi olan tasarruf cüzdanları hakkında böyle bir içtihat kabul etmiştir; binaberin git gide bunu bütün nama muharrer senetlere teşmil etmesi gayrimümkün değildir.

Tediyeye müteallik karineler:

Borçlar kanunu, 88 ci maddesinde (İBK. m. 89) lehine birtakım karineler tesis etmek suretiyle borçlunun tediyei ispat etmesini kolaylaştırmıştır. Bu karinelerin hepsi *juris tantum*, yani *hilâfi ispat olunabilir* kanunî faraziyelerdir. Bunları şöylece aşağıya sıralayalım :

a) Alacaklı tarafından senedin borçluya verilmiş olmasından şu farzolunur ki borç, ya tediye veya ibra suretiyle sakıt olmuştur. Alacaklı, alacak senedini borçluya, bilfarz bir yeni senetle değiştirmek veya bir üçüncüşahsa göstermek gibi herhangi başka bir maksatla verdiğini ispat ederek bu karineyi çürütebilir. Alacaklı borçludan asla alacak senedi

almadığını iddia ile, bilfarz borçlunun kendisine bir ikrar bilkitabe imza edip verdiğini inkâr ederse artık bu karinenin hükmü olamaz. Bu, mahzur düzeltici bir şeydir, ve l-una ihtiyaç vardır; bu olmasa, borçlu bilâhara bir senet tanzim ve bunu elinde muhafaza ederek kendi lehine kolaycacık kanunî faraziyeyi tesis edebilir. O halde TBK. m. 88 § 3 (İBK. m. 89 § 3) şu manada anlaşılmalıdır : Evet, alacaklı tarafından senedin iade edilmiş olmasından gerçi borçlunun borcunun sakıt olduğu mefruz olur; lâkin şu şart ile ki borçlu tarafından alacaklıya bir alacak senedi verilmiş olduğu muhakkak bulunsun; aksi takdirde faraziye sukut eder; çünkü alacaklı için çok fazla tehlikelidir.

b) TBK. m. 88 § 2 (İBK. m. 89 § 2) hükmüne göre : resûlmal için makbuz veren alacaklı faizleri tahsil etmiş sayılır. Bu karine, TBK. m. 84 (İBK. m. 85) te münderiç kaidenin bir neticesidir. Bu kaideye nazaran borçlu faizleri ödemedede gecikmiş oldukça; alacaklı, yapılan tediyeleri resûlmale mahsup etmeğe mecbur değildir.

Faizlerin ayrıca mahsusî bir senede bağlanmış olduğu hallerde bu faraziye ve karinenin tesiri kalmaz. *Meselâ:* bir tahvilâtın kuponları gibi... Bu takdirde faizler, teferruat olmaktan çıkar ve müstakil bir borç mahiyetini alırlar.

c) Nihayet, TBK. m. 88 § 1 ve İBK. m. 89 § 1 mucibince, faizden ve meselâ icar bedeli gibi devreli aidattan, ihtirazî bir kayıt dermeyan etmeksizin bir taksit için makbuz veren alacaklı ondan evvelki taksitleri de tahsil etmiş sayılır. Mahza ondan evvelki taksitler ödenmedi diye, alacaklı, bir taksitin tediyesini kabulden imtina edemez; zira burada kısmî ödenç mevzuubahs değildir; alacaklının böyle bir vaziyette yapacağı şey, son verdiği makbuza, ödenmemiş evvelki taksitler hakkında ihtirazî kayıt düşmeğe dikkat etmek olmalıdır. *Misal:*

A, B nin apartmanını tutmuş; kânunuevvel kirasını vermiş, fakat teşrinisani aylığı tedahüle kalmış, diyelim. Şimdi, eğer alacaklı, kânunuevvele ait makbuzda ihtirazî bir kayıt dermeyan etmezse, A, teşrinisani aylığını da vermiş sayılır.

Diğerinden tamamen müstakil olmak şartıyla, doğumu yeni olan bir borç daha eski bir borçtan evvel ödenmiş olursa, mezkûr karine mamulünbih olmaktan çıkar. *Misal:*

A nın B ye iki borcu vardır ; ikisi de 1000 liralık.. Faizlerin vadesi birinci borcunki kânunuevvelde, ikincininki kânunusanide hulûl ediyor.

Eğer A, kânunuevvelde birinci borcun faizlerini ödemeyip kânunusanide ikinci borcunkilerini tediye ederse kendisi, ihtirazî kaydı ihtiva etmeyen ikinci faizlere ait makbuza müsteniden birinci borcun kânunuevvel faizlerini ödemiş sayılmaz, çünkü burada birbirinden müstakil iki borç mevzuu bahstir.

VII.— BORÇLARIN İFA MAHALLİ VE ZAMANI

A.— İfa mahalli

İfa mahalli, bir ödencin icra edilmesi lâzım olan yerdir. Borçlu, borcunu takarrur eden mahalde ödemezse mütemerrit olur; ve diğer taraftan alacaklı, ifayı meşrut olan mahalde kabulden imtina ederse o da temerrüde düşer.

Menkul şeyler tesliminden, veya bir miktar para tediyesinden ibaret olan ödençlerde şöyle bir tefrik yapmak lâzımdır. Bu türlü borçlar üçe ayrılır :

1° *Gidip istenir borçlar* [1] — Bunlarda alacaklı, ifayı borçlunun ikametgâhında veya şeyin bulunduğu yerde kabul etmeğe mecburdur. Bu nevi borçlarda, borçlu, ödencin mevzuu olan şeyi sadece alacaklının emrine amade kılmakla mükelleftir; bunu yapmakla vazifesi biter. O şeyi nakletme alacaklıya aittir.

2° *Götürüp ödenir borçlar* [2] — Bunlarda borçlu borcunu, masraf ve mes'uliyeti kendisine ait olmak üzere, alacaklının ikametgâhında veya kararlaştırılan yerde ifaya mecburdur. Bunda borçlu, para veya eşyayı, alacaklının eline en geç ecelin inkızasında varacak tarzda göndermek ile mükelleftir; ifada gecikirse mütemerrit olur.

3° *Gönderme borçları* [3] — Yani « gidip istenir » borçlarda olduğu gibi borçlunun kendi ikametgâhında veya şeyin bulunduğu mahalde ifası ile mükellef olup ancak *nakletmesi* alacaklıya ait olmayan borçlar..

Bu türlü borçlarda, ödencin mevzuu olan şeyi gerek posta ile gerek şimendiferle gerekse gemi ile alacaklının ikametgâhına veya onun tarafından tayin olunan mahalle sevk etmeğe mecbur olan şahıs borçludur. Bir

[1] Les dettes quérables.
[2] * * * portables.
[3] * * * d'expédition.

kere bunu sevketti mi borçlu bütün borçlarını yerine getirmiş olur ; şöyle ki masraf ve mes'uliyet, « götürüp ödenir » borçlarda olduğu gibi onaracı olmayıp belki alacaklının uhdesinde kalır. Gönderme borcunun en seciyyevî misalı « uzaktan mal satımı » dır [1].

İfa mahalli bazan zarurî olarak borcun muhtevasından tevellüt ve taayyün eder. Meselâ, gayrimenkul satımında hal böyledir. Ancak, muhtevasına nazaran borç müteaddit yerlerde ifa olunabilecek soydan ise, TBK. m. 73 ve İBK. m. 74 ifa mahallini aşağıdaki tarzda tesbit etmektedir:

1⁰) Mahal, evvelâ tarafların sarîh veya mefruz anlaşma ve uyuşmaları ile tayin ve tesbit edilmiş olur. Bu bapta zımnî bir uyuşma, ödencin mahiyetinden, veya ticarî âdetlerden imbias edebilir. Meselâ bir hizmet aktinde hizmetin ifa mahalli, iş sahibinin arzusuna bakar; ve ücret iş sahibinin ikametgâhında ödenir. Ariyette, ariyetalanın ariyetşeyi ariyetverene iade etmek borcu bu sonuncunun ikametgâhında ifa olunmak lâzımdır.

Ekseriya taraflar bir « ödeme ikametgâhı » [2] tesbit ederler, meselâ malî işlerde... Bir ödeme ikametgâhı göstermek ifa mahallini değiştirmek demek değildir; bu sadece, bir üçüncüşahsa, ekser ahvalde bir bankaya ödeyerek borcundan kurtulmak hususunda borçluya verilmiş bir ihtiyar ve salâhiyettir; bu üçüncüşahıs tediye talebinde bulunamaz; o, ancak, kendisine vaki olan ödemeyi kabul edebilir; ve bu tediye borçluyu ibra eder.

2⁰) İfa mahalli, kanunun mahsusî bir hükmü ile de gösterilmiş olabilir. Bunun bir misaline vedia hakkındaki TBK. m. 468 ve İBK. m. 477 de tesadüf olunur. bu maddeyi okuyunuz.

3⁰) Hilâfına taraflar arasında hir uyuşma veya kanunda başka bir hüküm mevcut olmadığı takdirde, bir paranın ödeme mahalli alacaklının ikametgâhıdır. TBK. m. 73 ve İBK. m. 74 e bakınız. Şuhalde, para borçları « götürüp ödenir » borçlardandır, yani borçlu parayı alacaklının ikametgâhına veya yazıhanesine götürmek veya göndermek ile mzkelleftir.

İkametgâhlara müteallik bütün meseleler, TBK. m. 19 ve İBK. m. 23 ile ve hükmî şahıslar içinde mezkûr kanunların mütekabilen 49 cu ve 56cı maddeleri ile hallolunur. Eğer borçlu alacaklının ikametgâhını tayin etmekten âciz kalırsa' TBK. m. 95 ve İBK. m. 96 hükmüne tevfikân, borç

[1] TBK. m. 201 ve İBK. m. 204 ile TTic. K. m. 718 e bakınız' M.O.

[2] Domicile de paiement.

olan meblâğı tevdi etmelidir [1].

Bir poliçe veya bir hâmile muharrer senette olduğu gibi vereceklerin bir senet ve kâğıtta mazbut ve mücessem olduğu ahvalde « para borçları götürüp ödenir borçlardandır » kaidesine bir istisna kabul etmek lâzımdır. Bu kabîl borçlarda borçlu ancak senedin *ibrazında* tediye ile mükelleftir; binaenaleyh kendisi, senet ona nerede ibraz olunabilirse orada ödemeğe mecburdur; ve senet te tatbikatta kendisine ikametgâhında, yazıhanesinde ibraz olunur. Binaberin, poliçeler ve hâmile muharrer senetler, «*quéable*» olan yani « gidip istenir » borçlardandır: Alacaklı bu alacakları gidip borçludan aramakla, istemekle mükelleftir; borçlu onun ayağına getirmeğe veya göndermeğe mecbur değildir. Böyle olmakla beraber irat senedi ve ipotekli borç senedinde TKM. m. 830 § 1 ve İKM. m. 861 § 1 mucibince mutat kaide avdet eder.

Alacaklının ikametgâhının değişmesi halinde, TBK. m. 73 § 3 ve İBK. m. 74 § 3, şayet yeni ikametgâhta ifa keyfiyeti, borçlarının hissölunur surette ağırlaşmasını tazammun ediyorsa, borçlunun, alacaklısının eski ikametgâhında ifada bulunmak hakkına malik olduğunu derpiş etmektedir. Billfarz, alacaklının yeni ikametgâhına bir paranın gönderilmesi, bir şeyin sevk edilmesi borçlu için yüksek masraflar ihtiyarını intaç eder veyahut gönderme keyfiyetini evvelki ikametgâha olduğundan daha büyük tehlikeler maruz kılsa bu vaziyet tahakkuk eder. Keza, temlik veya miras tarihiyle bir alacak yeni bir alacaklıya intikal ettikte gene böyledir. Bu hallerde de borçluya, eski alacaklının ikametgâhında ifa hakkını tanımak icap eder. Eğer kendisi için bundan neşet eden mahzurlar pek küçükse borçlu bunlara tahammül etmelidir; maahaza masrafların fazlasını alacaklıya tahmil etmek onun hakkıdır; meselâ, yeni alacaklının ikametgâhına gönderme daha büyük tehlikeleri tazammun ettikte sigorta masrafları borçlunun üzerinde kalmamalıdır; zira kendisi, gerek alacaklısının ilk ikametgâhında, gerek birinci alacaklısının ikametgâhında ifada bulunmuş veya oralara göndermiş olsaydı bu sigorta masraflarını hiç te ihtiyar edecek değildi.

[1] Borçlar Kanunumuzun elimde mevcut üç ayrı tabii metninde aynen tekerrür eden küçük bir suiter tibi buracıkta işaret etmeyi faideli telâkki ediyorum. Kanunumuzun 95 ci maddesi, İsviçre aslındaki mana anlaşılacak için şu şekilde okunmak lâzımdır:

Madde : 95 . — Verilecek şey veya yapılacak iş, alacaklıya müteallik şahsı diğer bir sebeple, ne alacaklıya ne de mümessiline arz edilemez veya
.... ilh

4°) Hilâfına taraflarca veya kanunen bir şart mevcut olmadığı surette muayyen bir şeyin teslimine taallûk eden borçlar bu şeyin borçlunun ikametgâhından gayrı bir yerde olduğunu iki tarafın bilmesi şartıyla aktin inikadı zamanında bulunduğu yerde ifa olunmak lâzımdır.

5°) Diğer borçlar «quérable» olan, «gidip istenir» borçlardandır; yani bunların, doğumları zamanında borçlunun mukim olduğu yerde ifa olunmaları iktiza eder. Bu ifa mahalli, para borçlarından veya ferdiyle muayyen bir şeyin teslimine mütellik olanlardan maada diğer bütün borçlar için umumî ifa mahallidir denebilir.

6°) Müteaddit borçlar bir tek alacak alâka ve münasebetinden inşiap ettikte bunların herbirinin pekâlâ kendine hâs bir ifa mahalli olabilir, fakat böyle olması zarurî değildir. Nitekim bir satım aktinin bütün borçlarını aynı mahalde ifa olunmak lâzımdır; yani mebiin teslimi, ve semenin ödenmesi, bütün bunlar satıcının ikametgâhında vukubulmalıdır; meğer ki taraflar, mebiin başka yerde bulunduğunu bileler. Fakat bir trampa aktinde, taraflardan herbiri trampa olunan şeyi kendi ikametgâhının bulunduğu mahalde teslim edebilir. Bu suretle bir aynı akitte iki ifa mahalli olabilir.

Birden ziyade şeylere taallûk eden borçlara gelince: ya bir miktar paranın tediyesi veyahut bir şeyin teslimini tazammun eden bu kabil mütenavip borçlarda, ifa mahalli, ödenecek veya teslim olunacak para veyahut şeyden biri veya diğeri olmasına göre değişir. Binaenaleyh neticede mütenavip borçtan hangisi eda olunacaksa ifa mahalli ona göre taayyün eder.

Müteselsil borçtaşlık [1], ifanın teaddüdüne yeni bir misal teşkil eder; zira, para borcu mevzuubahs değilse, burada her borçlu borcunu kendi ikametgâhında ödeyebilir.

İfa mahalli, borcun esaslı bir unsuru değildir. Bir borç, taraflarca mukarrer veya kanunen muayyen yerde ifa olunmadığı taktirde mahza bu sebepten dolayı batıl olmaz. Meğer ki BK. m. 20 hükmüne nazaran bu borcun başka bir ifa mahalli ile aktedilmeyecek idiği meczum olduğunu kabule imkân ola. Fakat ekser ahvalde sadece, imkânsızlaşan ifa mahallini, hüsnüniyet kaidelerine tevfikân tesbit olunacak bir başka mahal ile değiştirmek maksada kifayet eder; yani ekseriya yapılacak şey, bir yeni ifa mahalli tayin etmekten ibaret kalır.

[1] Le cas de co-débiteurs solidaires.

B. — İfa zamanı

Mahiyeti:

Birtakım borçlar vardır ki alacaklı ile borçlu arasında muayyen müddetli bir hukukî alâka ve münasebet vücuda getirir. Ariyet ve karz, adi icar, hasılat icarı, hizmet, şirket ve sigorta akitleri böyledir. Bunlarda alacaklı muayyen bir müddet için bir şeyi kullanmaya, birisinin hizmetine velhasıl borçlusunun bunlara benzer diğer bir ödencine hak kazanır. Bu sürekli borçlara zıt diğer bir kısım borçlar da vardır ki, tarafların ödençlerini mübadele etmeleri ile bir tek defada ifa olunurlar (süreksiz borçlar) işte bu sonuncular hakkındadır ki bir ifa zamanından bahsolunabilir.

Vade ve ifa olunabilirlik :

Bu mefhumun iki manası olabilir : ya alacaklının ifayı isteyebileceği andır, ki buna borcun vadesi denir; yahut ta borçlunun borcunu ifa etmeğe hak ve salâhiyeti olduğu andır ki buna da borcun ifa olunabilirliği [1] ıtlak olunur. Alelmutat borcun vadesinin hulûlü ile ifa olunabilirliği aynı zamana tesadüf eder; bazan vadesi hulûl etmeksizin ifa olunabilir; seyrek ve müstesna olarak ta ifa olunabilir değil iken vadesi gelmiş olabilir. Bu sonuncu kaziyenin bir misali vediada mevcuttur: malûmdur ki ida aktinde mudi vediayı her zaman geri isteyebilir, yani müstevdanın borcunun vadesi hervakit hulûl eder; diğer taraftan müstevda muayyen müddetin inkızasından evvel iade edemez, yani müstevdanın borcu vadesi gelmiş olmasına rağmen « ifa olunabilir » değildir, TBK. m. 466, 467 ve İBK. m. 475, 476 ya bakınız.

Vade :

Alacağın vadesi TBK. m. 74 ve İBK. m. 75 te tesbit olunmuştur. Bu madde şu yolda yazılıdır : « Ecel meşrut olmadığı veya işin mahiyetinden anlaşılmadığı taktirde borç hemen ifa ve derhal icrası talep olunabilir. » Bundan şu neticeler çıkar :

1°) Vade evvelâ tarafların uyuşma ve anlaşmaları ile tesbit olunur; bunlar, ya hulûlünde borcun ifası muktazi olan bir ecel tesbit ederler, veyahut inkızasından evvel borcun icra edilmesi lâzım bir müddet tayin

[1] De l'exécutabilité de l'obligation.

ederler. Şuhalde ecel [1], müstakbele matuf fakat *muhakkak* olan bir vadedir [2]; işte eceli şarttan ayıran nokta da budur; şart ta geleceğe ait bir vadedir, amma *meşkûk* bir vade... Romalıların şu formülü aradaki farkı pek güzel gösterir: birine « *Dies certus an* » ve diğerine: « *Dies incertus an* » derlerdi.

Bir kere, ecel o suretle tesbit olunabilir ki hangi tarihte hulûl edeceği sahih olarak bilinir. Romalılar bu vaziyeti bir ifade ile hulâsa etmişlerdi. Ecelin bu yolda tesbit olunduğu borçlara: « *Dies certus an certus quando* » borçlar derlerdi.

Ecelin bu türlü, takvime nazaran tesbit olunan bütün vadelerde kendini gösterir. Meselâ, gelecek kânunuevvelin 31 inde ödemesine A'nın B'ye 1000 lira borçlanması olduğu gibi...

Bir de ecel o veçhile tesbit olunabilir ki hangi tarihte hulûl ve tahdüs edeceği katiyetle kestirilemez. Romalılar bunu « *Dies certus an incertus quando* » diye telhis etmişlerdir. *Misal:*

A, B'ye C ölünce 1000 lira vermeği vadediyor diyelim. Bu bir eceldir; ancak, bu hadisenin hangi tarihte vuku bulacağını bilmek kabil değildir.

Bir vadenin karşılıklı rıza ile uzatılmasına tecil, temdit, imhal, ecelin uzatılması vesaire denir. Tecil, bilfarz bir alacaklı borçlusundan teminat almak veya daha geç vadeli bir poliçe kabul etmek hallerinde olduğu üzere zımnen de bahşedilmiş olabilir. Normal olarak, tecil, vadenin uzatılması ile borçta bir tadili tazammun eder, o suretle ki alacaklı yeni vade hulûl etmezden evvel ödenci kat'iyen istemek hakkına malik değildir. İhtilâf ve niza halinde bulunan ehemmiyeti vardır, zira hâkim, borcun daha henüz muaccel, istenebilir (exigible) olmadığı keyfiyetini resen nazara almalıdır.

— Mabadi var —

[1] Terme.

[2] Echéance.